

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну
едукацију и рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

Интервенције у
раном детињству
и предшколству

Зборник радова

*Београд,
22. децембар 2023.*

Београд, 2023.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

**„ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У РАНОМ ДЕТИЊСТВУ И
ПРЕДШКОЛСТВУ”**

Београд, 22. децембар 2023.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2023.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У РАНОМ ДЕТИЊСТВУ И ПРЕДШКОЛСТВУ”
Београд, 22. децембар 2023. године
ЗБОРНИК РАДОВА

Рецензенти:

Проф. др Маја Ивановић
Проф. др Марија Анђелковић

Издавач:

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Марина Шестић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Светлана Каљача

Уредници:

Проф. др Александра Ђурић Здравковић
Проф. др Слободанка Антић
Доц. др Јасмина Максић

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова ће бити публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN-978-86-6203-175-4

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 14.11.2023. године, Одлуком бр. 3/192 од 23.11.2023. године, усвојило је рецензије рукописа Зборника радова „Интервенције у раном детињству и предшколству”.

Зборник радова је настао као резултат Пројекта „Интервенције у раном детињству и предшколству” чију реализацију је сопственим средствима подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (руководилац Пројекта проф. др Мирјана Ђорђевић), као и резултат пројеката које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (број уговора 451-03-47/2023-01/200096).

РАЗВОЈ ИДЕНТИТЕТА ДЕЦЕ ГЛУВИХ РОДИТЕЉА

Тамара КОВАЧЕВИЋ, Љубица ИСАКОВИЋ, Сања ЂОКОВИЋ,
Миа ШЕШУМ, Марија БЈЕЛИЋ*, Дајана РОЈЕК ЗАКИЋ*

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд

Апстракт

Деца глувих одраслих формирају свој идентитет у заједници Глувих којој припадају њихови родитељи и заједници особа које чују. За децу глувих одраслих (*Children of Deaf Adults*) користи се акроним "CODAs". Термин "CODA" се односи на било коју особу која чује рођену од једног или два глува родитеља. У заједници Глувих, ова деца се идентификују терминима - знацима у оквиру знаковног језика „чујући, мама, тата, глув“. Основни циљ рада је да се прегледом доступне литературе укаже на специфичности развоја идентитета деце глувих родитеља и изазове у комуникацији са којима се сусрећу. Примењене су методе анализе релевантне доступне литературе. Деца одрастају у јединственим околностима у којима су стално изложена двома културолошки, социјално и језички различитим заједницама, Глувих и чујућих. Ограничена комуникација, конфузија у односима и улогама на релацији родитељ- дете, посредовање у превођењу, нежељена одговорност, неизвесност у погледу личног идентитета може довести до фрустрација. На идентитет деце глувих одраслих утичу различити фактори. Родитељи често не схватају да су њихова деца билингвална и бикултурална. Деца која чују верују да су глува, јер у породици употребљавају знаковни језик. Поласком у предшколску установу, ова деца почињу да схватају да нису глува као њихови родитељи, и да се њихова искуства у одрастању разликују од искустава чујуће деце, родитеља уредног слуха.

Кључне речи: деца, глуви, чујући, заједница, идентитет, родитељи

УВОД

Истраживања о деци глувих родитеља, која расту у два света (глувих и чујућих) су фокусирана на њихов развој језика и идентитета (Heffernan & Nixon, 2023; MacDougall, 2022). Деца глувих одраслих формирају свој идентитет у заједници Глувих којој припадају њихови родитељи и заједници чујућих. С обзиром да свакодневно

комуницирају са својим родитељима, они добро познају знаковни језик (Mogoe & de Andrade, 2018). Језик утиче на друштвени развој и афективне односе, блискост породице и њених чланова. Глуви родитељи и чујућа деца која су двојезична у говорном и знаковном језику, граде квалитетније односе у својим породицама (Kovačević & Đoković, 2020).

* Студент докторских академских студија

За дете које чује, глувих одраслих користе се акроними: "CODA"(Child of Deaf Adult(s); "KODA" (Kid of Deaf Adult(s) - дете млађе од осамнаест година; "OHCODA" (Only Hearing Child of Deaf Adult(s) - дете које има глуве родитеље и глуве рођаке; "HMFD" (Hearing -Mother - Father - Deaf). „Чујући -мама-тата-глув“ је фраза из знаковног језика која се најчешће употребљава у заједници Глувих.

Истраживања показују да 90% деце глувих родитеља чине деца која чују (Heffernan & Nixon, 2023). Деца глувих одраслих представљају релативно невидљиву језичку и културну мањину (Ladd, 2003). Чујућа деца глувих одраслих имају различиту етничку припадност, верска и културна уверења и социоекономски статус. Заједничка карактеристика им је да имају глуве родитеље (Filer & Filer, 2000).

Ова деца одрастају између две културе, чујућих и глувих, заувек балансирајући између света звука и света тишине (Heffernan & Nixon, 2023; Preston, 1995, 1998).

Деца глувих одраслих и лични идентитет

Идентитет упућује на релацију истоветности или на релацију одређености (Mirić, 2001). Идентитет (*lat. identitas* - истоветност), у психологији личности представља доживљај, свесни или несвесни, суштинске самоистоветности и континуитета властитог ја током дужег периода времена, без обзира на његове мене у различитим периодима и околностима. Представа личног идентитета представља одговор на кључно питање упућено себи самоме: "Ко сам ја?" До своје теорије идентитета, психоаналитичар Ерик Ериксон (Frank, 2019; McLean &

Pasupathi 2012), дошао је истражујући синдром кризе идентитета, као и конфузије идентитета код младих. Према Ериксону, осећање личног идентитета засновано је на два истовремена запажања: 1) запажања самоистоветности и непрекидности човековог постојања у времену и простору; 2) опажања чињенице да други људи запажају и признају ову чињеницу. Појединац који је стекао осећање личног идентитета има доживљај континуитета између онога што је био некада, што је данас, као и онога што замишља да ће бити. У извесним неповољним ситуацијама, исход развоја идентитета може бити формирање негативног идентитета (Требежанин, 2004).

Ериксонова теорија о развоју идентитета указује да опис идентитета сваког појединца укључује припадност заједници, културу, језик, друштвене вредности, као и биолошке и психолошке факторе. Деца глувих одраслих (Children of Deaf Adults) који се идентификују са ознаком "CODAs" перципирају себе као културно и лингвистички другачије од чујуће деце, родитеља који чују (Bishop & Hicks, 2008; Frank, 2019).

Деца која чују, а имају глуве родитеље, могу искусити компликације које имају негативан утицај на развој идентитета у одраслој доби. Ограничена комуникација, конфузија у односима и улогама на релацији родитељ - дете, нежељена одговорност, неизвесност у погледу личног идентитета може довести до фрустрација. Ова деца могу имати додатне компликације у развоју свог идентитета као резултат другачијих културних веровања и етничке припадности (Ataman, 2008; Bishop, 2008; Napier, 2008; према Frank, 2019).

Деца која чују, са браћом и сестрама који чују, а имају глуве родитеље суочавају се са бројним препрекама. Препреке се односе на развој личног идентитета (Bull, 2005, према

Frank, 2019), тешкоће у комуникацији са родитељима (Pizer et al., 2013; Singleton & Tittle, 2000), институционалну подршку, схватање заједнице Глувих и заједнице чујућих (Hoffmeister, 2008).

Концепт идентитета захтева флуидност и развој током времена или у различитим контекстима (Leigh et al., 2018). Процес формирања идентитета у великој мери разликује се међу заједницом глувих и на њега утичу различити фактори.

Деца могу одрастати у глувом „балону“ окружена глумим одраслим особама које користе знаковни језик и развијају снажан идентитет глувих, док се изван број деце одгаја у заједници особа уредног слуха, окружена особама које говоре и не знају. У таквом окружењу, се може развити идентитет који је више усклађен са већином која је чујућа (обичаји и понашања која ослањају се на модалитете усмене или вокалне комуникације) (Sanders, 2022).

На идентитет деце глувих одраслих утичу разни фактори. Родитељи често несхватају да су њихова деца билингвална и бикултурална. Деца која чују верују да су глува, јер њихови родитељи употребљавају знаковни језик. Поласком у предшколску установу или школу, ова деца почињу да схватају да нису глува као њихови родитељи. Такође, схватају да су њихова искуства у одрастању другачија од искустава чујуће деце, родитеља који немају оштећење слуха. Деца која чују, глувих одраслих (К/CODAs) имају јединствена индивидуална и породична искуства (Fox, 2018).

Истраживања сугеришу да чујућа деца глувих родитеља често живе са конфузијом идентитета, несигурни где се уклапају. Питање: „Да ли чујем или сам глум?“ често ствара сукоб идентитета код деце која одрастају у двојезичној и бикултуралној

породици у којој је један родитељ глум, или су оба родитеља глува „Г/глум“ (D/deaf) (Frank, 2019).

У периоду адаптације у предшколској установи, потребно је фокусирати се на карактеристично понашање деце глувих одраслих: они одржавају јак контакт очима током комуникације; велики број информација усвајају визуелним путем; да би им се привукла пажња неопходно је додирнути их по рамену или им махати. То су карактеристике њихових глувих родитеља који знају и обрасци понашања које су деца усвојила у породици. Често је њихов први језик који усвајају знаковни језик (MacDougall, 2022).

Бројни стручњаци, који не познају културу Глувих, имају погрешна уверења да децу која чују, а имају глуме родитеље, карактеришу сметње у учењу, због разлике између њиховог матерњег језика (знаковног језика) и језика већине (Fox, 2018). У малом броју студија се наводи да поједина деца могу искувати кашњење у говорно-језичком развоју, које настаје искључиво због недостатка изложености говорној комуникацији у породичном окружењу. Потребно је да чујућа деца глувих родитеља предшколског узраста, више времена проведу у интеракцији са рођацима који чују и вршњацима у предшколској установи (Hadjikakou et al., 2009; Singleton & Tittle, 2000).

Неопходно је познавати усвајање и развој америчког знаковног језика (American Sign Language - ASL) и енглеског говорног језика (Kovačević, 2019). У породицама са глумим родитељима и децом која чују, као и у другим двојезичним породицама, родитељи и деца доносе изборе о употреби матерњег језика, а који утичу на компетенције деце на мањинском језику (амерички знаковни језик, ASL) и

на употребу тог језика кроз генерације. Студије бимодалних двојезичних одраслих су показале да они креативно користе своја два језика кроз истовремене комбинације знакова и изговорених речи (Pizer et al., 2013; Kanto, 2022). Деца које чују са глувим родитељима формирају двојезичне, бикултуралне идентитете.

Билингвални развој деце глувих родитеља и култура Глувих

Једна од базичних претпоставки билингвалног развоја је могућност интерактивне комуникације и са вршњацима и са одраслима, и са чујућим и са глувима, и на знаковном и на говорном језику. Треба имати на уму да језик има свој говорни, писани и знаковни израз, и те изразе треба користити и заједно и појединачно. Познато је да постоје одређена правила које је потребно поштовати да би се избегле тешкоће у учењу два језика код деце у раном узрасту: 1) принцип "једна особа-један језик" мора бити поштован; сваки учесник у комуникацији са дететом мора бити доследан и користити само један језик, и избегавати пребацивање са једног језика на други; 2) у каснијим стадијумима усвајања језика, детету треба пружити прилику да комуницира са што више особа; на почетку је довољно да један одрасли комуницира са дететом на само једном језику, али касније дете има потребу да тим језиком комуницира и са другим људима и да искуси сличне контексте на оба језика; 3) дете треба мотивисати да користи оба језика и да доживи окружење и ситуације у којима је неопходно да их користи да би га разумели. Знање првог, матерњег језика ће позитивно утицати на учење другог језика (Ardito et al., 2008; Kovačević et al., 2019; Kovačević, 2021).

Чујућа деца глувих одраслих (К/CODAs) имају специфичну комуникацију са својим родитељима. Глуви родитељи користе елементе из говорног језика заједно са својим знаковањем, такозвано спајање или мешање кодова (code-blending) (de Quadros et al., 2020; Emmorey, et al. 2020). Ови елементи нису увек пуне граматичке реченице говорног језика и њихов изговор и интонација се често може разликовати од стандардне. Често глуви родитељи не користе глас када артикулишу изговорене речи (Van den Bogaerde & Baker, 2016). Деца често шапућу када користе говорни језик са својим глувим родитељима. На тај начин показују да разумеју да њихови родитељи не чују.

Глуви родитељи употребљавају знаковни језик брзог ритма, искључиво када комуницирају међу собом. У комуникацији са својом чујућом децом користе комбинацију знакова и говора. На тај начин, они ограничавају способност своје деце да науче знаковни језик и разумеју културу Глувих, а то може довести до већег комуникацијског јаза. Деца глувих одраслих који флуентно употребљавају знаковни језик, могу учествовати у образовању глувих и допринети заједници Глувих (Kovačević & Đoković, 2020).

Чујућа деца која имају глуве родитеље одржавају интензиван контакт очима и примају информације више визуелним путем, него аудитивним путем. То је и очекивано, с обзиром да одрастају са родитељима који знакују (MacDougall, 2022).

Од деце глувих одраслих се очекује да буду преводиоци или посредници у превођењу глувим родитељима (током телефонских позива, састанака или у свакодневним ситуацијама). Дечје језичко посредовање (Child Language Brokering - CLB) односи се на активности посредовања

и превођења које обављају двојезична деца за своје вршњаке, чланове породице и/или друге људе који припадају њиховој језичкој заједници који можда нису довољно вешти да комуницирају на друштвеном језику (Antonini, 2016; Napier, 2021). Улога преводаца/тумача, поред извесних предности, може изазвати непотребни притисак и оптерећење. Деца емотивно доживљавају све интеракције са родитељима. Деца глувих одраслих се могу наћи у ситуацији “промене улога”, када се дете осећа одговорним за родитеље. Ова очекивања и захтеви код деце стварају додатни емоционални стрес и унутрашње конфликте (Knight, 2018).

Деца глувих родитеља се често осећају ментално и емоционално преоптерећена, покушавајући да заштите своје родитеље. Када комуницирају знаковним језиком на јавним местима, могу да чују непријатне коментаре људи који мисле да су глуви. Често се осећају одбаченим и могу се временом изоловати од чујућих особа (Filer & Filer, 2000; Morales & Hanson, 2005; Moroe & de Andrade, 2018). Због глувоће својих родитеља, од њих се тражи да преузму већу одговорност у породици. Родитељи треба отворено да разговарају са својом децом о ситуацијама са којима се могу сусрести. Потребно је да им објасне да се могу суочити са дискриминацијом јер деца која чују, глувих родитеља, слабо разумеју културу Глувих. Неопходно их је охрабрити да открију сва негативна осећања која доживљавају.

Чујућа деца глувих одраслих (К/CODAs) одрастају заштитнички настројена према својим родитељима и заједници Глувих (Hoffmeister, 2008, према Fox, 2018). Они приликом превођења и тумачења могу осећати забринутост да је разговор о родитељима, породици, личним мислима и осећањима

облик издаје њихових родитеља, породице и заједнице глувих.

Многобројна истраживања су фокусирана на искуства деце која су одрасла са једним или два глува родитеља. Они су указали на различите проблеме које су доживели: комуникација, лични идентитет, погрешно означавање (глуви, неми), припадност и родитељске одговорности (Bull, 2005; Bishop & Hicks, 2009; Hoffmeister, 2008; Preston, 1995; Singleton & Tittle, 2000, према Frank, 2019).

Деца одрастају учећи знаковни језик, као матерњи језик њихових глувих родитеља, код куће и у породици и постају део заједнице културе Глувих (Bishop & Hicks, 2005, према Heffernan & Nixon, 2023). Припадници заједнице Глувих користе исти језик, имају своју традицију, вредности, правила понашања, хумор, уметност. Глуве особе се међусобно препознају и идентификују као припадници заједнице Глувих и показују лојалност тој групацији. Имајући у виду да се преко 90% глуве деце рађа у породицама уредног слуха, они који нису могли да развију осећање припадности тој средини, окрећу се заједници Глувих због лаке комуникације и позитивног идентитета (Radić-Šestić i sar., 2015).

ЗАКЉУЧАК

Деца Глувих одраслих расту и формирају идентитет у једном специфичном и јединственом окружењу. Њихова комуникација и интеракција се одвија у два различита културолошка, друштвена и језичка окружења. Ова деца се током свог одрастања идентификују и са заједницом Глувих и заједницом чујућих. Она су билингвална и бикултурална. Усвајају знаковни и говорни језик. Деца која чују, из породица глувих родитеља,

се током формирања свог идентитета сусрећу са бројним препрекама: ограничена комуникација; конфузија у односима и улогама на релацији родитељ - дете; нежељена одговорност; неизвесност у погледу личног идентитета; недостатак институционалне подршке; ментална и емоционална преоптерећеност; превелика одговорност у породици; непотребни притисак изазван улогом преводиоца / тумача. Они често деле ставове, искуства као и емоционалне патње заједнице Глувих.

Билингвизам и бикултуралност, доприносе развоју идентитета деце Глувих одраслих и припадности заједници Глувих и заједници особа које чују.

ЛИТЕРАТУРА

- Antonini, R. (2016). Caught in the middle: child language brokering as a form of unrecognised language service. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 37(7), 710-725. <https://doi.org/10.1080/01434632.2015.1127931>
- Ardito, B., Caselli, M. C., Vecchiotti, A., & Volterra, V. (2008). Deaf and hearing children: Reading together in Preschool. In C. Plaza-Pust & E. Morales-Lopez (Eds.), *Sign Bilingualism. Language development, interaction, and maintenance in sign language contact situations* (pp. 137-164). Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Baker, A., & van den Bogaerde, B. (2014). Kodas: A special form of bilingualism. In D. Quinto-Pozos (Ed.), *Multilingual aspects of signed language communication and disorder* (pp. 211-234). Tonawanda, NY: Multilingual Matters.
- Bishop, M., & Hicks, S. L. (2008). *Hearing, mother father deaf: Hearing people in deaf families*. Washington DC, USA: Gallaudet University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv2rh27nk>
- de Quadros, R. M., Davidson, K., Lillo-Martin, D., & Emmorey, K. (2020). Code-blending with depicting signs. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 10(2), 290-308. <https://doi.org/10.1075/lab.17043.qua>
- Emmorey, K. L. C., Petrich, J., & Gollan, T. H. (2020). Turning languages on and off: Switching into and out of code-blends reveals the nature of bilingual language control. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 46(3), 443-454. <https://doi.org/10.1037/xlm0000734>
- Filer, R. D., & Filer, P. A. (2000). Practical considerations for counselors working with hearing children of deaf parents. *Journal of Counseling & Development*, 78(1), 38-43. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2000.tb02558.x>
- Fox, M. L. (2018). A Place to Belong: A Support Group Curriculum for Hearing Adolescents of Deaf Parents (Kodas). *JADARA: a journal for professionals networking for excellence in service delivery with individuals who are deaf or hard of hearing*, 52(1), 2-15.
- Frank, A. (2019). The Identity Development of the Only Hearing Child in an All-Deaf Family. *JADARA*, 49(1). <https://nsuworks.nova.edu/jadara/vol49/iss1/3>
- Hadjikakou, K., Christodoulou, D., Hadjidemetri, E., Konidari, M., & Nicolaou, N. (2009). The experiences of Cypriot hearing adults with Deaf parents in family, school, and society. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14(4), 486-502. <https://doi.org/10.1093/deafed/enp011>
- Heffernan, G., & Nixon, E. (2023). Experiences of Hearing Children of Deaf Parents in Ireland. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 28(4), 399-407. <https://doi.org/10.1093/deafed/enad018>
- Hoffmeister, R.J. (2008). Border crossings by hearing children of Deaf parents: The lost

- history of Cudas. In H.D.L. Bauman (Ed.), *Open Your Eyes: Deaf Studies Talking* (pp. 189-215). Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Kanto, L. (2022). The Development of Childhood Multilingualism in Languages of Different Modalities. In A. Stavans, & U. Jessner (Eds.), *The Cambridge Handbook of Childhood Multilingualism* (pp.38-57). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108669771.004>
- Knight, D. T. (2018). Social Identity in Hearing Youth who have Deaf Parents. *International Journal of Business and Social Science*, 9(9), 1–12. <https://doi.org/10.30845/ijbss.v9n9p1>
- Kovačević, T. (2019). Dvojezičnost gluve i nagluve dece predškolskog uzrasta - od teorije do prakse. U: Z. Opačić, G. Zeljić, A. Petrović, S. Polić (Ur.) *Programske (re) forme u obrazovanju i vaspitanju- izazovi i perspektive* (str.110-111).Beograd: Učiteljki fakultet.
- Kovačević, T. (2021). Primena dvojezičnog pristupa kod gluve i nagluve dece predškolskog uzrasta. U T. Grujić (Ur), *Integrirani pristup u radu sa predškolskom decom, učenicima i korisnicima u vrtićima, školama i ustanovama socijalne zaštite* (str. 131-140). Kikinda: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.
- Kovačević, T., Isaković, Lj. & Arsić, R. (2019). Bilingualni pristup u obrazovanju gluve i nagluve dece [Bilingual approach in the education of deaf and hard of hearing children]. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini (Kosovska Mitrovica)*, 49(4),107-124.
- Kovačević, T. & Đoković, S. (2020). The advantages of bilingualism of deaf and hard of hearing children. In G. Nedović & F. Eminović (Eds.), *Approaches and Models in Special Education and Rehabilitation - Thematic Collection of International Importance*, (pp. 289-303). University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation.
- Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*. Clevedon, England: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595479>
- Leigh, I. W., Andrews, J. F., & Harris, R. L. (2018). *Deaf culture: Exploring deaf communities in the United States*. Gallaudet University Press.
- MacDougall, J. C. (2022). Dialogue with the deaf: The future role of psychology. *Canadian Psychology / Psychologie canadienne*, 63(4), 637–650. <https://doi.org/10.1037/cap0000341>
- McLean, K. C., & Pasupathi, M. (2012). Processes of identity development: Where I am and how I got there. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 12(1), 8–28. <https://doi.org/10.1080/15283488.2011.632363>
- Mirić, J. (2001). O pojmu identiteta u psihologiji. *Psihologija* 34(1-2), 49-60.
- Morales, A., & Hanson, W. E. (2005). Language Brokering: An Integrative Review of the Literature. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 27(4), 471–503. <https://doi.org/10.1177/0739986305281333>
- Moroe, N. F., & de Andrade, V. (2018). Hearing children of Deaf parents: Gender and birth order in the delegation of the interpreter role in culturally Deaf families. *African Journal of Disability*, 7(0), a365. <https://doi.org/10.4102/ajod.v7i0.365>
- Napier, J. (2021). *Sign language brokering in deaf-hearing families*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Pizer, G., Walters, K., & Meier, R. P. (2013). “We communicated that way for a reason”: language practices and language ideologies among hearing adults whose parents are deaf. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(1), 75–92. <https://doi.org/10.1093/deafed/ens031>
- Preston, M. P. (1995). Mother father deaf: The heritage of difference. *Social Science & Medicine*, 40(11), 1461–1467. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(94\)00357-Y](https://doi.org/10.1016/0277-9536(94)00357-Y)

- Preston, M. P. (1998). *Mother, father, deaf: Living between Sound and Silence*. London: Harvard University Press.
- Radić-Šestić, M., Ostojić, S., & Đoković, S. (2015). Odnos pripadnika kulture gluvih prema kohlearnoj implantaciji. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 14(1), 101-124. <https://doi.org/10.5937/specedreh1-7156>
- Sanders, T. G. (2022). *Deaf-Hearing Marital Relationships and Conflict* [doctoral dissertation, The University of Texas at Austin].
- Singleton, L. J., & Tittle D. M. (2000). Deaf Parents and Their Hearing Children, *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(3), 221-236. <https://doi.org/10.1093/deafed/5.3.221>
- Trebješanin, Ž. (2004). *Rečnik psihologije*. Beograd: Stubovi kulture.
- Van den Bogaerde, B., & Baker, A. E. (2016). Children of Deaf Adults. In G. Gertz, & P. Boudreault (Eds.), *The Sage Deaf Studies Encyclopedia* (pp. 118-120). Sage. <https://doi.org/10.4135/9781483346489.n42>

aim of the study is to point to the specificities of the identity development of children of deaf parents and the challenges they are faced with in communication through the review of the available literature. The methods of analysis of the relevant available literature have been applied. Children grow up in unique circumstances in which they are constantly exposed to two culturally, socially and linguistically different communities, of the Deaf and of the normal hearing persons. Limited communication, confusion in relationships and the roles between a parent and a child, mediation in translation, unwanted responsibility and uncertainty in terms of personal identity may lead to frustration. Various factors affect the identity of children of deaf adults. Parents frequently do not understand that their children are bilingual and bicultural. Children who can hear believe they are deaf because they use sign language in the family. Upon entering a preschool institution, these children begin to understand that they are not deaf like their parents and that their experiences in growing up differ from normal hearing children of parents with normal hearing.

THE DEVELOPMENT OF IDENTITY OF CHILDREN OF DEAF PARENTS

**Tamara Kovačević, Ljubica Isaković,
Sanja Đoković, Mia Šešum,
Marija Bjelić*, Dajana Rojek Zakić***
*University of Belgrade – Faculty of Special
Education and Rehabilitation*

Keywords: *children, the deaf, normal hearing persons, community, identity, parents*

Abstract

Children of deaf adults create their identity within the community of the Deaf which their parents belong to and within the community of normal hearing persons. The acronym "CODAs" is used for Children of Deaf Adults. In the community of the Deaf, these children are identified with terms-signs "hearing, mum, dad, deaf" within sign language. The main

* PhD student